

УДК 811.161.2[81`1/82.02]

Єгор Колесник

<https://orcid.org/0009-0009-7834-662X>

Наталія Гриців

<https://orcid.org/0000-0001-6660-7161>

ЧАСТИНОМОВНІ НОВОТВОРИ УКРАЇНСЬКИХ ФУТУРИСТІВ ЯК ОЗНАКА КОГНІТИВНОГО ВІДЧУЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ: КІЛЬКІСНИЙ АНАЛІЗ

У статті запропоновано інтерпретацію виявлених закономірностей у контексті теорії когнітивного відчуження, що розглядає авторські новотвори як засіб трансформації сприйняття дійсності. Проаналізовано частиномовну належність новотворів українських футуристів. На основі корпусу текстів, що включає прижиттєві видання М. Семенка та Г. Шкурупія, а також видання О. Влизька, О. Слісаренка та Ю. Шпола, проведено квантитативний аналіз частотності вживання новотворів різних частин мови. Встановлено, що винятковою рисою мовотворчості М. Семенка є збалансований розподіл новотворів між різними частинами мови та велика кількість новотворів-прислівників, тоді як для більшості інших авторів притаманне домінування новотворів-іменників. Визначено індивідуальні частиномовні переваги досліджуваних авторів та окреслено перспективи подальших студій неологічних процесів у літературі українського авангарду.

Ключові слова: новотвір, авторське словотворення, частиномовна належність, український футуризм, когнітивне відчуження.

DOI 10.34079/2415-3168-2025-18-32-158-165

Постановка проблеми. Неологічні процеси в українській літературі початку ХХ століття демонструють високу активність, що значною мірою пов'язано з радикальними експериментами літературно-мистецьких угруповань, серед яких особливе місце посідає футуризм (Жибуть, 2004, с. 35; Ільницький, 2003, с. 251-253). Художнє експериментаторство футуристів з мовним матеріалом виходило далеко за межі загальноприйнятих рамок літературної творчості та стало унікальним явищем в історії українського письменства, що відзначають численні дослідники (Ільницький, 2003; Ковалів, 2019; Вокальчук, 2013).

Актуальність дослідження зумовлено кількома чинниками. По-перше, наявна потреба в систематизованому аналізі частиномовних особливостей неологізмів українських футуристів, оскільки попередні дослідження зосереджено переважно на особі очільника руху М. Семенка (Рега, 2011, с. 223). По-друге, частиномовний аналіз неологізмів дозволяє простежити взаємозв'язок між мовотворчістю футуристів та їхніми естетичними принципами, що відкриває новий ракурс для осмислення футуризму як культурно-мистецького явища. По-третє, результати частиномовного аналізу стануть підґрунтям для подальших досліджень авторського стилю та мовної картини світу письменників-футуристів.

З прикладного погляду, результати дослідження частиномовної належності неологізмів становлять цінність для лексикографічної практики, зокрема для укладання словників авторських новотворів, а також для загальнотеоретичних студій із неології та лінгвістичної стилістики, що підтверджує актуальність обраної проблематики.

Мета дослідження полягає у а) аналізі частиномовної належності неологізмів

українських футуристів, б) виявленні пропорційного співвідношення різних частин мови в корпусі авторських новотворів та в) встановленні співвідношень між частиномовними перевагами та індивідуальним стилем окремих представників футуристичного напрямку.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1. Провести класифікацію новотворів за частиномовною належністю в корпусі текстів українських футуристів;
2. Здійснити квантитативний аналіз частотності вживання новотворів різних частин мови в поезії та прозі футуристів;
3. Визначити частиномовні вподобання окремих авторів-футуристів (М. Семенка, Г. Шкурупія, О. Влизька, О. Слісаренка, Ю. Шпола);
4. Зіставити визначені частиномовні переваги задля визначення спільних і відмінних рис мовотворчості письменників-футуристів.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретична парадигма дослідження базується на концепції «когнітивного відчуження», що дає змогу різносторонньо проаналізувати авангардні мистецькі явища та їхні мовні експерименти. У фундаментальній праці «Metamorphoses of Science Fiction» (1979) Дарко Сувін визначає когнітивне відчуження як особливий художній прийом, що «дозволяє розпізнати предмет, але водночас робить його незнайомим» (Suvin, 1979, с. 6). Ця концепція передбачає одночасно пізнавальний та творчий процес, під час якого звичні елементи дійсності представляють у незвичному світлі й спонукають до нового осмислення.

Когнітивне відчуження у теоретичній системі Дарко Сувіна функціонує як фундаментальний організуючий принцип, що розмежовує наукову фантастику від інших літературних жанрів. На відміну від реалістичної літератури, де панує міметичне наслідування дійсності, або фентезі, де діють закони надприродного, наукова фантастика, за Сувіном, конструє альтернативний світ, який, попри свою відмінність від емпіричної реальності, залишається в межах потенційно можливого. Суттєвим елементом такого підходу є те, що розрив зі знайомою реальністю відбувається не на користь ірраціонального або містичного, а створює нову, когнітивно обґрунтовану систему, яка підпорядковується своїй внутрішній логіці та раціональності (Suvin, 1979, с. 7-8).

Важливим для розуміння цієї концепції є розрізнення між когнітивним відчуженням та іншими формами естетичного очуднення. Якщо для створення міфу, казки або фентезі використовують прийоми відчуження від буденної реальності, то в них не є пріоритетним когнітивне осмислення цієї реальності, на відміну від наукової фантастики (і, як ми спробуємо довести, від мовних експериментів футуристів). «Когнітивне відчуження, – пише Сувін, – використовується для розуміння тенденцій, прихованих у реальності» (Suvin, 1979), і саме цей когнітивний компонент перетворює відчуження з суто естетичного прийому на пізнання та засіб критичного переосмислення дійсності.

Ця риса особливо доречна для дослідження неологізмів у творчості футуристів, де порушення мовних норм було не випадковим, а цілеспрямованим художнім прийомом, елементом естетичної програми, спрямованої на оновлення літературних форм та мовного матеріалу (Семенко, 1922, с. 16; Семенко & Шкурупій, 1922, с. 39), отже світоглядні позиції українських футуристів відповідають принципам когнітивного відчуження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вагомою сферою футуристичного експериментування стало слово. Прагнення футуристів до новаторських мовних експериментів ставило за мету продемонструвати еластичність української мови та її здатність виражати трансформації світогляду людини в умовах технологічного прогресу. Михайль Семенко та інші представники руху демонстрували «невичерпний потенціал

української мови» через «унікальне для української поезії словесне експериментаторство», яке оновлювало лексичні засоби та виконувало роль «потужного психолінгвального стимулу до мовотворчості» для інших митців (Вокальчук, 2013, с. 82-83).

У роботі також зосереджено увагу на концепції неологічності, що враховує елемент «дивності» або «незвичності» у процесі творення нових слів (Guerra, 2016, с.530; Llopart-Saumell & Cañete-González, 2023, с. 5). Таке розуміння неологізмів суттєво розширює традиційні критерії їх ідентифікації, додає до чинника новизни (Борис, 2015, с. 59) завдяки трансгресивності – здатності порушувати усталені норми словотвору.

У цьому контексті прикметне явище неологізації, бо виступає мовним втіленням принципу когнітивного відчуження. Через творення нових слів футуристи оновлювали мовний арсенал, пропонували новий погляд на дійсність, та заохочували читача бачити звичні речі в незвичному світлі. Неологізми в їхніх текстах виконували функцію одивнення дійсності, створювали ефект відчуження, закликали читача активізувати власні когнітивні ресурси для тлумачення тексту.

Отож, у статті ми визначаємо у новотворах нові похідні слова (Клименко, Карпіловська, та Кислюк, 2008, с. 12). Новизну цих похідних слів у доборі проілюстровано незвичністю форми.

Для пошуку таких слів у корпусі застосовано три критерії:

1. Відсутність у ВЕСУМ (Starko & Rysin, 2022) – цей критерій використано автоматично, подальший пошук проведено вручну за словами, не знайденими у цьому електронному словнику.
2. Відсутність у СУМ-11 (Словник української мови, 1970-1980) та Словарі української мови Б. Грінченка (Грінченко, 1909).
3. Не більше двох слововживань іншими авторами того ж періоду зареєстрованих у ГРАК-17 (Шведова et al, 2017-2025).

Опис застосування першого критерію й детальні відомості про джерела, що лягли в основу корпусу та його обсяг, доступні у статті опублікованій раніше доступні у статті опублікованій раніше (Нахлік & Колесник, 2023).

Матеріал та джерельна база дослідження: в центрі уваги – прижиттєві видання М. Семенка та Гео Шкурупія, що увійшли до корпусу: повне зібрання творів М. Семенка 1910-1922 рр. «Кобзарь» виданий 1925 року, поетичні збірки «Психетози», «Барабан», та «Жарини слів» 1922, 1923, 1925 рр. видань відповідно. Інші видання, що увійшли до дослідження: «Олекса Влизько. Вибрані поезії» (1963 р.), та «Микола Терещенко. Поезії» (1979 р.). Також такі твори з колекції ГРАК-17: окремі повісті і оповідання з першого і третього томів «Вибраних творів» Олекси Слісаренка виданих 1930 і 1932 рр., та його стаття і оповідання у першому номері журналу ВАПЛІТЕ за 1926 р. та шостому номері «Всесвіту» за 1930 р.; вірш і оповідання Юліана Шпола, опубліковані у другому та одинадцятому номерах «Всесвіту» за 1926 та 1925 рр., а також його роман «Золоті лисенята», розміщений у мережі та доданий до ГРАКу без зазначення друкованого джерела. Інші твори з колекції ГРАКу, що увійшли до дослідження та не містять посилань на друковані джерела: «Голяндія» Дмитра Бузька, оповідання «Експериментальний депутат» та збірка оповідань «Поїзди їдуть на Берлін» О. Влизька, повісті «Про гірке кохання поета Тараса Шевченка» і «Жанна Батальйонерка», оповідання «Страшна мить» Г. Шкурупія. Загальний обсяг корпусу склав близько 525 000 слововживань, 582 з них класифіковані як новотвори.

Частинимовний аналіз новотворів у доробку українських футуристів представлено в таблиці 1, де відображено абсолютні числові показники.

Таблиця 1 – частинимовна належність новотворів (абсолютна кількість)

Автор	Прикметники	Іменники	Дієслова	Прислівники	Всього
М. Семенко	88	148	183	80	499

Г. Шкурупій	5	23	7	1	36
О. Влизько	7	14	8	-	29
О. Слісаренко	5	1	3	1	10
Ю. Шпол	3	4	1	-	8

До дієслів зараховані дієприкметникові форми, як-от: *обагнений, зачовнений* (М. Семенко); *завеселений, недотвалтований* (Г. Шкурупій); *виноходний, опролетаризований* (О. Влизько); *зреволюціонований, буржуазно-естетствующий* (О. Слісаренко) тощо.

Огляд кількісних показників демонструє суттєву диспропорцію в обсязі новотворів у різних авторів. Безперечним лідером за абсолютною кількістю новотворів є М. Семенко, у якого виявлено 499 новотворів, що понад десятикратно перевищує відповідні показники інших авторів. Водночас найменшу кількість новотворів зафіксовано у творчості Ю. Шпола (8 одиниць) та О. Слісаренка (10 одиниць).

Через велику різницю в абсолютних кількостях новотворів для відображення співвідношень кількостей новотворів за частинами мови і авторами доцільно розглянути також відносні показники, які дали змогу об'єктивно відобразити досліджуваний матеріал. Відповідні відсоткові співвідношення представлено в таблиці 2.

Таблиця 2 — частиномовна належність новотворів (відносна кількість)

Автор	Прикметники	Іменники	Дієслова	Прислівники
М. Семенко	18%	30%	37%	16%
Г. Шкурупій	14%	64%	19%	3%
О. Влизько	24%	48%	28%	-
О. Слісаренко	50%	10%	30%	10%
Ю. Шпол	38%	50%	13%	-

Відсоткове співвідношення частиномовної належності неологізмів виявляє характерні тенденції мовотворчості. Зокрема, у більшості авторів найвищі показники неологізації демонструють *іменники*: у Г. Шкурупія (64%), О. Влизька (48%) та Ю. Шпола (50%). *Прикметники* посідають друге місце за частотністю неологізації, з найвищими показниками у О. Слісаренка (50%) та Ю. Шпола (38%). Винятком є творчість М. Семенка, у якого найвищий рівень неологізації спостерігається серед *дієслів* (37%).

Значущою диференційною ознакою авторського стилю М. Семенка є також суттєва частка прислівників-неологізмів (16%), тоді як у більшості інших авторів цей показник або мінімальний (Г. Шкурупій – 3%, О. Слісаренко – 10%), або прислівники-неологізми взагалі відсутні (О. Влизько, Ю. Шпол). Також у творчому доробку М. Семенка притаманний найрівномірніший розподіл новотворів між різними частинами мови: дієслова (37%), іменники (30%), прикметники (18%), прислівники (16%). Така відносна збалансованість свідчить про високий рівень мовотворчості автора та його здатність до новаторського використання різних частин мови як матеріалу для неологізації.

Для Г. Шкурупія характерне домінування іменників-неологізмів (64%), які кількісно переважають новотвори серед інших частин мови. Подібна тенденція, хоча й менш виражена, спостерігається також у творчості О. Влизька, де іменники становлять 48% від загальної кількості неологізмів.

Випадок О. Слісаренка, у якого найвищий показник неологізації демонструють прикметники (50%), тоді як іменники представлені мінімально (10%) може свідчити про авторську настанову на увиразнення атрибутивних характеристик зображуваних об'єктів і явищ.

З окреслених особливостей, вирізняються прислівники-новотвори у творчості М. Семенка. У абсолютному вимірі в його доробку зафіксовано 80 прислівників-новотворів, що становить 16% від загальної кількості неологізмів. Суттєве переважання цього показника порівняно з іншими авторами (Г. Шкурूपій – 1 одиниця, О. Слісаренко – 1 одиниця, у решти авторів – відсутні) дозволяє розглядати активне творення прислівників-неологізмів як характерну ознаку ідіостилю М. Семенка.

Розглянемо типові приклади прислівників-неологізмів у творчості М. Семенка:

У вірші «Весна» (1919):

*«На майдані **однорото** натовп губи тихо скривить*

У чеканні неймовірних блідих білих снів»

У поемі «Тов. Сонце» (1919):

«Світиться Хрест на покинутім соборі,

*Благає **знищено**: прийди, вдарь»*

У вірші «Експеримент» (1915):

*«Коли в мельодах тіло й кров тече так **тактно***

Розплутую життя метафізичний звив»

Для порівняння, варто розглянути нечисленні випадки вживання прислівників-неологізмів іншими авторами:

Г. Шкурूपій, «Капелюхи на Тумбах» (1922):

«І на кождім розі

у мене знайомий товариш,

*І **що-крок**, то знайома тумба»*

О. Слісаренко, «Полуда» (1930):

*«Командир загону обвів присутніх командирів поглядом, немов вивіряючи, чи не трапилося бува чогось з кимсь із них, і заговорив **притишно**, так, щоб не чули бійці».*

Активне творення прислівників-неологізмів у М. Семенка свідчить про системний характер його мовних інновацій. Якщо у більшості авторів неологізація спрямована переважно на номінацію нових реалій (іменники) або їхніх ознак (прикметники), то у М. Семенка вона охоплює також *сферу характеристики дій та процесів*. Це підтверджує тезу про цілісність та органічність словотворчих експериментів М. Семенка, для якого неологізація є не просто засобом увиразнення тексту, а художнім засобом збагачення виражальних можливостей мови.

З огляду на зіставлення частиномовного розподілу неологізмів у творчості футуристів важко простежити чіткі спільні риси мовотворчості українських футуристів. З одного боку, натхненник руху М. Семенко виявляє тяжіння до збалансованого розподілу між різними частинами мови. З іншого, у більшості письменників-футуристів спостерігаємо домінування окремих частин мови, переважно іменників (Г. Шкурूपій, О. Влизько, Ю. Шпол), та у випадку О. Слісаренка прикметників. Це свідчить про неоднорідність підходів до неологізації в межах футуристичного напрямку та про наявність індивідуальних авторських преференцій на тлі загальних тенденцій.

Аналіз частиномовної належності неологізмів у творчості українських футуристів дозволяє сформулювати такі **висновки**:

1. Характерною рисою мовотворчості М. Семенка є збалансований розподіл новотворів між різними частинами мови та висока частка прислівників, що вирізняє його з-поміж інших авторів.
2. Найчастіше серед новотворів спостерігаємо іменники, що засвідчено більшістю досліджуваних авторів (Г. Шкурूपій, О. Влизько, Ю. Шпол).
3. Дієслова-новотвори, попри їхню значущість для вираження процесуальності, у більшості авторів представлено рідше. Виняток становить є М. Семенко, у якого дієслова фіксують найвищий кількісний показник (37%).
4. Відсутність або мінімальна кількість прислівників-новотворів у більшості

авторів (окрім М. Семенка) свідчить про певну обмеженість словотворчих експериментів та їхню зосередженість переважно у сфері номінації та атрибуції. Виявлені закономірності частиномовного розподілу неологізмів дозволяють глибше зрозуміти специфіку авторських підходів до мовотворчості та окреслити характерні риси футуристичного експериментаторства у сфері лексичних інновацій. Virізняється творчість М. Семенка, чия словотворча практика маркує найвищий рівень різноманітності та системності й охоплює всі основні частини мови, чим забезпечує комплексне оновлення лексичного складу мови.

Перспективними напрямками поглиблення цього дослідження є комплексний аналіз словотвірних моделей і способів творення неологізмів у доробку футуристів із застосуванням сучасних методик дериваційної морфеміки. Комплексне вивчення частиномовної належності неологізмів сприятиме розв'язанню загальнотеоретичних проблем функціонування авторських новотворів у художньому тексті та доповнить методологічний інструментарій лінгвостилістики і неології. Доцільно розширити корпус досліджуваних текстів за рахунок залучення творів інших представників футуристичного руху, зокрема О. Полторацького, М. Бажана, А. Чужого, що дозволить верифікувати й уточнити виявлені закономірності. Окремим аспектом подальших студій стане компаративний аналіз неологізації в українському футуризмі та в інших літературних течіях початку ХХ століття.

Бібліографічний список

- Борис, Д., 2015. Проблема неоднозначності поняття "неологізм" крізь призму лінгвофілософської теорії, *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Сер.: Філологічні науки (мовознавство)*, 3, pp. 54–61.
- Вокальчук, Г., 2013. Поет беззразковості (неологія Михайля Семенка в контексті словотворчої практики поетів 20–30-х років ХХ ст.), *Культура слова*, 2(79), pp. 82–90.
- Грінченко, Б., 1909. Словарь української мови: в 4 т. Доступно: <<http://hrinchenko.com>>
- Жибуль, В., 2004. Формальний експеримент у творчості українських футуристів і білоруських поетів 1920-х-початку 30-х років, *Слово і Час*, 7, pp. 35–41.
- Ільницький, О., 2003. *Український футуризм (1914–1930)*. Львів: Літопис.
- Клименко, Н.Ф., Карпіловська, Є.А. та Кислюк, Л.П., 2008. *Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі*. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго.
- Ковалів, Ю., 2019. Михайль Семенко, *Слово і Час*, (12), pp. 65–69.
- Нахлік, О. and Колесник, Є., 2024. Феномен неологізації у поезії і прозі українських футуристів: творення корпусу текстів та автоматизація видобування лексичних новотворів, *Мовні і концептуальні картини світу*, 76 (2), pp. 76–93. DOI: <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2024.2.05>.
- Рега, Д., 2011. Український футуризм у національному літературознавстві: від генези до сьогодення, *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*, (15), pp. 220–223. Доступно: <<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/26631>>
- Семенко, М. та Шкурупій, Г., 1922. Die Kunst ist tot. Семафор у майбутнє, 1, с. 39.
- Семенко, М., 1922. Де-які наслідки деструкції. Семафор у майбутнє, (1), с. 15–17.
- Словник української мови: В 11 томах (СУМ-11)*, (1970–1980). Київ: Наук. Думка. Доступно: <<https://sum.in.ua>>
- Шведова, М. et al., 2017. *Генеральний регіонально анотований корпус української мови (ГРАК)*. Київ, Львів, Єна. Доступно: <<https://uacorpus.org>>.
- Llopart-Saumell, E. and Cañete-González, P., 2023. Are Stylistic Neologisms More Neological? A Corpus-Based Study of Lexical Innovations of Women and Men, *Languages*, 8(3), p. 175. DOI: <https://doi.org/10.3390/languages8030175>.

- Guerra, R. A., 2016. Dictionaries of Neologisms: a Review and Proposals for its Improvement, *Open Linguistics*, 2(1). DOI: <https://doi.org/10.1515/opli-2016-0028>.
- Starko, V. and Rysin, A., 2022. VESUM: A Large Morphological Dictionary of Ukrainian As a Dynamic Tool, in *6th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems. COLINS*, Gliwice, Poland, pp. 61–70.
- Suvin, D., 1979. *Metamorphoses of Science Fiction: on the Poetics and History of a Literary Genre*. New Haven and London: Yale University Press.

References

- Borys, D., 2015. Problema neodnoznachnosti poniattia "neolohizm" kriz pryzmu linhvofilosofskoi teorii [The problem of ambiguity of the concept "neologism" through the prism of linguophilosophical theory], *Naukovyi visnyk Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Ser.: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*, (3), pp. 54–61. [in Ukrainian]
- Guerra, R. A., 2016. Dictionaries of Neologisms: a Review and Proposals for its Improvement, *Open Linguistics*, 2(1). DOI: <https://doi.org/10.1515/opli-2016-0028>.
- Hrinchenko, B., 1909. Slovar ukrainskoi movy: v 4 t. [Dictionary of the Ukrainian language: in 4 volumes]. Available at: <http://hrinchenko.com> [in Ukrainian]
- Ilnytskyi, O., 2003. *Ukrainskyi futurizm (1914–1930)* [Ukrainian Futurism (1914–1930)]. Lviv: Litopys. [In Ukrainian]
- Klymenko, N.F., Karpilovska, Ye.A. and Kysliuk, L.P., 2008. *Dynamichni protsesy v suchasnomu ukrainskomu leksykonu* [Dynamic processes in the modern Ukrainian lexicon]. Kyiv: Vydavnychi Dim Dmytra Buraho. [in Ukrainian]
- Kovaliv, Yu., 2019. Mykhayl Semenko [Mykhayl Semenko], *Slovo i Chas* (12), pp. 65–69. [In Ukrainian]
- Llopart-Saumell, E. and Cañete-González, P., 2023. Are Stylistic Neologisms More Neological? A Corpus-Based Study of Lexical Innovations of Women and Men, *Languages*, 8(3), p. 175. Available at: <https://doi.org/10.3390/languages8030175>.
- Nakhlik, O. and Kolesnyk, Ye., 2024. Fenomen neolohizatsii u poezii i prozi ukrainskykh futurystiv: tvorennia korpusu tektiv ta avtomatyzatsiia vydobuvannia leksychnykh novotvoriv [The phenomenon of neologization in the poetry and prose of Ukrainian futurists: creation of a text corpus and automation of lexical neologism extraction], *Movni i kontseptualni kartyny svitu*, (76 (2)), pp. 76–93. Available at: <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2024.2.05>. [in Ukrainian]
- Reha, D., 2011. *Ukrainskyi futurizm u natsionalnomu literaturoznavstvi: vid henezy do sohodennya* [Ukrainian futurism in national literary studies: from genesis to the present], *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva*, (15), pp. 220–223. Available: <<https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/26631>> [In Ukrainian]
- Semenko, M., & Shkurupii, G., 1922. Die Kunst ist tot [Art is dead]. *Semafor u maibutnie*, (1), p. 39. [in Ukrainian]
- Semenko, M., 1922. De-yaki naslidky destrukttsii [Some consequences of destruction]. *Semafor u maibutnie*, (1), pp. 15–17. [in Ukrainian]
- Shvedova, M. et al., 2017. *Heneralnyi rehionalno anotovanyi korpus ukrainskoi movy (HRAK)* [General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian Language (GRAC)]. Kyiv, Lviv, Jena. Available at: uacorporus.org. [in Ukrainian]
- Slovnyk ukrainskoi movy: V 11 tomakh [Dictionary of the Ukrainian language: In 11 volumes]. (1970–1980). Kyiv: Nauk. Dumka. Available at: <https://sum.in.ua> [in Ukrainian]
- Starko, V. and Rysin, A., 2022. VESUM: A Large Morphological Dictionary of Ukrainian As a Dynamic Tool, in *6th International Conference on Computational Linguistics and Intelligent Systems. COLINS*, Gliwice, Poland, pp. 61–70.

- Suvin, D., 1979. *Metamorphoses of Science Fiction: on the Poetics and History of a Literary Genre*. New Haven and London: Yale University Press.
- Vokalchuk, H., 2013. Poet bezzrazkovosti (neolohiia Mykhailia Semenka v konteksti slovotvorchoi praktyky poetiv 20–30-kh rokiv XX st.) [The poet of non-exemplariness (Mykhail Semenka's neology in the context of the word-formation practice of poets of the 1920s-1930s)], *Kultura slova*, 2(79), pp. 82–90. [in Ukrainian]
- Zhybul, V., 2004. Formalnyi eksperyment u tvorchosti ukrainskykh futurystiv i biloruskykh poetiv 1920-kh-pochatku 30-kh rokiv [Formal experiment in the works of Ukrainian futurists and Belarusian poets of the 1920s-early 1930s], *Slovo i Chas*, (7), pp. 35–41. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 15.05.2025.

Yehor Kolesnyk, Nataliia Hrytsiv

PART OF SPEECH DERIVATIVES COINED BY UKRAINIAN FUTURISTS AS A SIGN OF COGNITIVE ALIENATION OF ARTISTIC THINKING: A QUANTITATIVE ANALYSIS

This research examines the part-of-speech distribution patterns in new word formations coined by Ukrainian futurists, analyzing their linguistic innovations within the theoretical framework of cognitive alienation. The study investigates an extensive corpus comprising lifetime editions of prominent futurists' works, including M. Semenko's "Kobzar" (1925), G. Shkurupii's poetry collections "Psychetozy," "Baraban," and "Zharyny sliv" (1922-1925), as well as works by O. Vlyzko, O. Slisarenko, and Yu. Shpol. The research methodology employs a three-stage filtration process for identification of newly formed words: automatic extraction of unrecognized lexemes through the Large Electronic Dictionary of Ukrainian Language (VESUM), verification against established lexicographic sources (11-volume Dictionary of Ukrainian Language and Hrinchenko's Dictionary), and frequency analysis in the General Regionally Annotated Corpus of Ukrainian Language (GRAC). Quantitative analysis of 582 identified newly formed words reveals significant differences in word-formation preferences among the examined authors. M. Semenko demonstrates a distinctive balanced distribution across parts of speech (verbs 37%, nouns 30%, adjectives 18%, adverbs 16%) with an unprecedented level of adverb neologization (80 unique formations) that serves as a defining feature of his idiolect. This contrasts sharply with other futurists who show pronounced preferences for nominal neologisms: G. Shkurupii (64% nouns among 36 newly formed words), O. Vlyzko (48% nouns among 29 newly formed words), and Yu. Shpol (50% nouns among 8 newly formed words). O. Slisarenko presents a unique case with 50% of his newly formed words (from 10 total) being adjectival in nature, diverging from the general trend. These findings are interpreted through Darko Suvin's cognitive alienation theory, which conceptualizes neologisms not merely as stylistic ornaments but as deliberate devices for transforming reality perception through linguistic defamiliarization. The research contributes to understanding Ukrainian futurism's linguistic innovation from both quantitative and theoretical perspectives, establishing measurable parameters for distinguishing individual authorial styles within the avant-garde movement. The study concludes that while nominal neologization represents the dominant trend among Ukrainian futurists, significant variations in part-of-speech distribution reflect diverse aesthetic approaches to language experimentation within the movement, challenging the notion of futurism as a linguistically homogeneous phenomenon. Future research directions include diachronic analysis of neologization dynamics and comparative studies with other avant-garde movements.

Keywords: newly formed word, authorial word-formation, part-of-speech distribution, cognitive alienation, Ukrainian futurism.